

általános, titkos és egyenlő választói jog törvénybe iktatása (*Úgy van! a nemzetiségek padjain*), vagyis egy olyan törvény megalkotása, amelynek segítségével az ország valódi akaratát képviselő parlament jöhessen létre. Merem állítani, hogy a jelenlegi parlament nem képviseli az ország valódi akaratát, s ennél fogva nincs ereje és tehetsége ahhoz, hogy megvédje az ország érdekeit úgy, amint azt a jelenlegi válságos idő megkövetelné. Ez alkalommal is kijelentem pártom nevében, hogy a mostani válságos politikai helyzet egyedül helyes megoldási módját abban látom, hogy olyan kormány alakíttassék, amely minden egyéb politikai kérdés háttérbe szorításával az általános, titkos és egyenlő választói jogot törvénybe képes iktatni.

Minden egyéb kérdés előtérbe tolása csak megakadályozza a kibontakozást. Ezeket tartottam szükségesnek elmondani anélkül, hogy időszerűnek tartanám a részletekbe is belemenni. (*Helyeslés a közepén.*)

57

1909 okt. 4

Minisztertanácsi határozat „a Bosznia-Hercegovinának engedélyezendő alkotmányos intézmények” tárgyában¹

MT 1909:22/12

A miniszterelnök úr bejelenti, hogy a minisztertanácsnak azon elvi megállapodása folytán, mely szerint — nehogy a Bosznia-Hercegovinának a monarchia két állama melyikéhez való végleges hozzátartozása kérdésének praejudikáltassék — célszerűbbnek találta, ha az említett két tartománynak engedélyezendő alkotmányos intézmények nem törvényhozási úton, hanem királyi rendelettel léptetettének életbe — a közös pénzügyminiszter úrral az engedélyezendő alkotmányos intézményeket életbe léptető szabályzat tervezetekre nézve tárgyalásokba bocsátkozott.

Ezen tárgyalások során, közbelépése folytán, a szabályzatból a közjogi helyzetnek meg nem felelő kitételek elimináltak, a vasútépítésre vonatkozó ügyek a boszniai és hercegovinai tartományi gyűlés hatásköréből kivétettek, és a boszniai és hercegovinai illetőség kérdése, egy erre vonatkozólag tervezett külön szabályzat elejtésével, a tartományi önkormányzati szabályzat keretén belül nyert elintézését.

Kéri a minisztertanácsot, hogy ezt a bejelentést vegye tudomásul.

Tudomásul vétetik.

58

1909 okt. 15

A „Népszava” cikke: „A szerb radikálisok kilépésének előzményeiről” [a nemzetiségi klubból]¹

A szerb radikálisok kilépésének előzményeiről jelenti a „Kel. Ért.”: Amint a nemzetiségi párt köréből értesülünk, dr. Mihályi Tivadar elnök a szerb radikális képviselőknek már ismert kilépési nyilatkozatát kézhez kapta, és azt a klub legközelebbi ülésén fogja a pártnak tudomásvétel végett bemutatni. A szerb radikális pártnak előrelátott kilépése természetesen semmi befolyással sem lesz a párt eddig követett politikájára, amelyre a szerb radikálisok az utóbbi időben úgysem gyakoroltak befolyást.

Ami a kilépés előzményeit illeti, azokat, értesülésünk szerint, a szerb radikálisok részben egyoldalú, részben ferde világitásba helyezik kilépő nyilatkozatukban, amellyel szemben a klub leg-

¹ Az ügy előzményeihez l. a tárgyban 1909. jún. 11—25. között ülésező miniszterközi értekezlet emlékiratát és gr. *Aehrenthal-Lexa* Alajos közös külügyminiszter *Wekerle* Sándor miniszterelnökhöz intézett 1909. jún. 19-i levelét a bosznia-hercegovinai törvényjavaslatok ügyében. — ME 1909—XXXVI—794 (3511).

¹ Megjelent: Népszava 1909. okt. 15; 244. sz.

közelebbi ülése lesz hivatva a való tényállást megállapítani. A közjogi kérdésekben ugyanis a nemzetiségi párt álláspontja mindig tiszta és határozott volt, és épp azért tartotta szükségesnek a szerb radikális párt a maga külön álláspontját hangsúlyozottan fönntartani. A szerb radikálisok éppen ezen eltérő közjogi politikájuk által feszélyezetté vált helyzetét végképp kiélesítette Manojlović Jánosnak 1909. évi február 24-én az újoncjutalék tárgyalásakor tartott beszéde,² amelyben a nemzetiségi párt előzetes értesítése nélkül a párt hivatalos szónokává val szemben foglalt állást. A párt elnöke a Manojlović fölszólalása utáni első pártértekezleten igazolásra és föllépésének indokolására kérte föl Manojlović képviselőt, ki azonban maga kérte, hogy igazolásának előterjesztése halasztassék el a következő pártértekezletre, mely kérésének a klub természetesen eleget tett. De miután a szerb radikálisok ezen ügy tárgyalásának megjelölése nélkül összehívott több klubülésen meg nem jelentek, a klub elnöke október hó 5-ére ezen ügy megjelölésével újabb pártértekezletet hívott össze és fölkerlte Manojlovićot, hogy azon terjessze elő igazolását. Manojlović képviselő ezen pártértekezleten elő is terjesztette védekezését, és fölszólalását indokolni igyekezett. Az ülésen jelen volt képviselők azonban nem voltak abban a helyzetben, hogy Manojlović igazoló nyilatkozatát és parlamenti fölszólalását, amellyel a pártfegyelem és a párt nemzetiségi alapelvei ellen vétett, tudomásul vegyék. Az idő előrehaladott volta miatt az értekezlet a további nyilatkozatok megtételét és a döntés meghozatalát a következő klubülésre halasztotta el, amely éppen a szerb radikálisok kérésére még e hónapban lett volna összehívandó. Úgy látszik azonban, hogy a szerb radikálisok előre látták a klub határozatát, és így azt be sem várva, önként vonták le visszas politikai helyzetüknek egyedül lehetséges konzekvenciáit.

59

1909 dec. 1

Gr. Andrássy Gyula belügyminiszter bejelentése a minisztertanácsnak Nicolae Iorga „Les Hongrois et la nationalité roumaine en 1909” című művétől a magyarországi postai szállítás jogának megvonásáról¹

MT 1909:28/39

A belügyminiszter úr bejelenti, hogy a „Valenii-de-Munte”-n (Romániában) megjelent, Iorga Miklós bukaresti egyetemi tanár által francia nyelven írt „Les Hongrois et la nationalité roumaine en 1909 — Procès de presse et autres persécutions” című I. számú román memoár sajtóterméktől, mivel tartalma, a történeti tények elferdítésével és irányzatos kiszínezésével, a magyar nemzet elleni gyűlöletre való izgatást képez, a postai szállítás jogát a magyar korona országai területére nézve megvonta.

Tudomásul vétetik.

² Képv. Napló, 1906, XXIV. 229—230. l.

¹ A fentihez hasonló indokolással vonták meg — ugyancsak Andrássy előterjesztésére — az 1909. jan. 30-i minisztertanácsi határozat alapján a postai szállítás jogát C. Negruzzi Poezii și teatru (Költmények és színház) című művétől (MT 1909:4/45). — A Nicolae Iorga műve ellen hozott belügyminiszteri határozatot feltehetően a kitiltott munka ismerete nélkül, csupán az elfogult előadói jelentések alapján hozta Andrássy. Ez a munka ugyanis Iorga munkásságának abból a szakaszából való, amikor kétségkívül sérelmezhető kijelentései, éles elvi fenntartásai mellett is, még a két nép, a két ország közötti kapcsolatok javítása, megreformálása mellett nyilatkozik. Ezt a felfogást tükrözi a Román Akadémiában II. Rákóczi Ferenc szabadságharc román kapcsolatairól tartott, 1910. évi felolvasása is. (Francisc Rákoczy al II-lea invietorul conștiinței naționale ungurești și române. București, 1910. Ny. n. 33 l.) — A továbbiakban azonban ismét a politikus Iorga lép előtérbe mint az 1910. évi Khuen—Tisza választásokról kiadott éles hangú röpirata mutatja. (Les dernières élections en Hongrie et les Roumains. (Juin 1910.) Valenii-de-Munte, 1910. 29 l.)